

UNA VISIÓ INTEGRAL DE LES ELITS CASTELLANES

Pedro CARASA, (dir.): **Élites Castellanas de la Restauración. Una aproximación al poder político de Castilla/ Diccionario biográfico de Parlamentarios castellanos y leoneses (1876-1923)**, Junta de Castilla y León, Consejería de Educación y Cultura, Col. Estudios de Historia, Salamanca, 1997, 2 vols., 1.132 pp.

En els darrers temps els estudis prosopogràfics semblen prendre carta de naturalesa definitiva dins la historiografia espanyola. L'estudi de les elits i la biografia, com a eina imprescindible per assolir un coneixement més ric de la història d'un país, encara desperta certes reticències entre alguns sectors historiogràfics els quals, d'una o altra forma, han dirigit l'enfocament historiogràfic de les darreres dècades. Trencar amb aquesta dinàmica no és fàcil, tant per aquestes reticències com per les dificultats tècniques que es presenten a l'hora d'iniciar un estudi prosopogràfic en profunditat.

Un aspecte que pesa negativament sobre aquests tipus de recerca és de més difícil resolució: són estudis necessàriament molt costosos en temps i diners. És per això que només poden ésser assumits per l'àmbit institucional, amb les dificultats polítiques que això pot generar.

Tot i això, la dificultat es pot convertir en virtut. Una obra d'aquestes característiques cal plantejar-la necessàriament com una obra col·lectiva, un veritable treball en equip més enllà del convencional recull d'articles personals.

Metodologia rigorosa

La recerca sobre les elits castellanes, dirigida pel professor Carasa, és el fruit de la col·laboració entre les universitats de Valladolid, Salamanca i Burgos, les quals han aportat les recerques realitzades per divuit historiadors i historiadores entre docents, becaris i col·laboradors. Com molt bé indiquen els autors en la presentació de l'obra, Castella ha patit una sistemàtica contradicció entre l'exaltació d'una història basada en l'èpica i la hagiografia i el desconeixement de la realitat política de la regió més enllà dels tòpics. La necessitat de superar aquesta contradicció que ha viciat la historiografia castellana es troba en l'origen de l'obra que presentem.

La recerca s'ha dividit en dos parts ben diferenciades però alhora complementàries: un volum dedicat íntegrament al diccionari biogràfic dels parlamentaris castellans de la Restauració i un estudi en profunditat del poder polític a la regió durant aquesta etapa. Com a tasca prèvia, imprescindible per sustentar la recerca, es va elaborar una base de dades formada per vuit-cents registres, tants com parlamentaris, els quals inclouen vint-i-vuit camps amb els quals s'ha format el corpus informatiu en què es basa la posterior hipòtesi de treball.

L'encreuament de les dades ha permès rebatre alguns dels tòpics que contaminaven els estudis sobre la classe política castellana de la Restauració i ha obert noves perspectives en posar al descobert aspectes poc o gens interrogats fins al moment. Aquests interrogants oberts per la investigació s'han pogut aclarir punt per punt aconseguint un

nou punt de vista més integral i social de les elits.

En primer lloc es constata que no es pot parlar d'una elit castellana monolítica i homogènia. No hi havia un bloc de poder tancat i cohesionat, sinó unes elits disperses que no es sustentaven exclusivament en la classe terratinent i farinera, la qual, tot i ser important, coexistia amb una elit formada per professionals liberals i pels industrials dedicats al sector hidroelèctric. Tot i presentar un nivell d'arcaisme superior al de les elits perifèriques, les castellanes, no són absolutament impenetrables als canvis socioeconòmics del moment. En l'aspecte d'autoafirmació regional, tampoc es troba un corpus castellanista homogeni, si més no, només hi ha un discurs cohesionat quan actuen plegades davant el poder central. Pel que fa a la seva actuació dins la pròpia regió les diferències són clares, tal com es pot comprovar en els capítols dedicats a la situació de cada província.

La conclusió final de l'obra aprecia que Castella durant la Restauració no era una regió governada per una elit desmobilitzada, baluard sucursalista del poder central. Com en altres casos, l'àmbit natural d'actuació de les elits és l'espai immediat. Un estudi exclusiu de l'actuació dels parlamentaris a Madrid donaria una visió errònia de la realitat, atès que el poder polític d'elit té un marcadíssim caràcter territorial presidit per l'àrea del districte i la força motriu que representa el poder local i les diputacions, veritables escoles d'aprenentatge polític i parlamentari.

La recerca dirigida per Pedro Carasa té la virtut de desmuntar la majoria dels tòpics que sobre el caciquisme castellà han pervingut fins als nostres dies. Simplificant molt, podríem dir que el tipus del polític castellà d'aquest període s'assembla més al polític català, sobretot al de la Catalunya perifèrica, del que ens podríem imaginar. Les circumstàncies són molt diver-

ses, és cert, però com a casa nostra, trobem un ample sector d'elit que no és necessàriament propietària sinó que basa el seu poder en el control de les institucions provincials i locals i que aconsegueix l'ascens social gràcies a l'educació, més concretament a les relacions establertes a través del seu pas per la Universitat. Finalment l'elit castellana no actua fora de la societat a la qual dirigeix, més aviat tot el contrari: les xarxes de relacions socials i familiars són relacionals i estan molt arrelades en tots els nivells de la societat castellana. Aquesta relació va des del paternalisme més tradicional passant per les xarxes de clientelisme entre desiguals, la utilització de mecanismes de subordinació econòmica, arribant fins i tot a la coacció i a la compra de vots quan els lligams anteriors fallaven. Aquest mecanisme de relació política funcionava perquè beneficiava en primer lloc les comunitats locals, que donaven el seu suport polític a canvi de millores i beneficis; en segon lloc als mateixos parlamentaris i les seves famílies i amics, i, finalment, al règim de la Restauració que veu preservats els seus interessos polítics.

El canvi d'apreciació que ens ofereix aquesta obra sobre la realitat política de la Castella de la Restauració és fonamental tot i que el resultat final sigui el mateix: la pervivència del règim. Veiem, un cop més, com el règim de la Restauració funcionava no solament a través de la imposició del centre a les perifèries sinó que, més aviat, havia de recórrer al pacte per sobreviure.

Elena Masó